

3. Zaposlenost i zarade

Revidirani podaci pokazuju da izvesna poboljšanja na tržištu rada postoje u 2015. u odnosu na prethodnu godinu. U prvom kvartalu 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine, nastavljeni su pozitivni trendovi iz prethodnog perioda. Iako je stopa nezaposlenosti (15+) ostala nepromenjena, stopa zaposlenosti (15+) se povećala za 1,4 pp, a stopa aktivnosti (15+) se povećala za 1,8 pp u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Da bi Srbija dostigla stopu zaposlenosti od 52% koliko iznosi prosek za EU28, pri nepromenjenom broju stanovnika 15+, broj zaposlenih treba da se poveća za 22,6%. Struktura zaposlenih prema sektorima se blago promenila u Q1 2016. u odnosu na 2015. i 2014. Učešće zaposlenosti u sektoru usluga u ukupnoj zaposlenosti se povećalo u 2015. u odnosu na 2014. i u Q1 2016. u odnosu na 2015. za 1 pp i 2 pp, respektivno, a istovremeno se smanjilo učešće u sektoru poljoprivrede za po 1 pp, respektivno. RZS je objavio revidirane podatke o broju zaposlenih po sektorima delatnosti za 2014. i 2015. prema podacima ARS. Broj zaposlenih je u 2015. u odnosu na 2014. porastao za 0,6%, pri čemu postoje značajne varijacije prema delatnostima. Delatnosti koje su dominantno u javnom sektoru, uglavnom beleže pad broja zaposlenih. Najveći međugodišnji rast broja zaposlenih je u delatnosti usluga smeštaja i ishrane, čak 31%. Stopa neformalne zaposlenosti je blago smanjena. Poslednje saopštenje ARS sadrži podatke o stopi neformalne zaposlenosti van poljoprivrede i u Q1 2016. iznosi 8,5%, znatno manja od stope neformalne zaposlenosti koja iznosi 20,3%. Neformalna zaposlenost je najviše prisutna u sektoru poljoprivrede, jer čak dve trećine neformalno zaposlenih radi u ovom sektoru, dok je preostala trećina zaposlena u svim ostalim sektorima delatnosti. Neto zarade su umereno porasle i nominalno i realno u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Većina delatnosti beleži međugodišnji rast desezoniranih realnih neto zarada, koje je u skladu sa pozitivnim kretanjem bruto dodate vrednosti (BDV) u posmatranim delatnostima. Očekujemo da će zarade i nominalno i realno rasti u narednim kvartalima, s obzirom na projektovanu stopu rasta BDP-a.

Zaposlenost

Poboljšanja na tržištu rada u 2015. nastavljena i u prvom kvartalu 2016.

Metodološka promena ARS u 2016, RZS revidirao podatke ARS za 2014. i 2015.

Ocenjujemo da u posmatranom periodu, izvesna poboljšanja na tržištu rada postoje prema podacima ARS, što je u skladu sa makroekonomskim kretanjima i poreskim podacima. Nakon značajnih promena metodologije ARS u 2014. i 2015. nova izmena je usledila u 2016. Prema saopštenju RZS-a, nova promena ima za cilj obezbeđivanje kvalitetnijih ocena dobijenih iz ARS. RZS je revidirao podatke za 2014. i 2015, a dobijene ocene primenom najnovije metoda se ne razlikuju bitno od prethodnih revidiranih podataka. Tabela T3-1 daje pregled osnovnih indikatora tržišta rada u periodu Q1 2014 – Q1 2016, sa revidiranim podacima za 2014. i 2015.

Tabela T3-1. Kretanje stope nezaposlenosti, stope zaposlenosti i stope aktivnosti, Q1 2014 – Q1 2016.

	2014					2015					2016
	Q1	Q2	Q3	Q4	Prosek	Q1	Q2	Q3	Q4	Prosek	Q1
Stopa nezaposlenosti 15+	21,3	20,7	17,9	17,0	19,2	19,0	17,3	16,6	17,7	17,7	19,0
Stopa zaposlenosti 15+	40,2	41,8	43,1	42,9	42,0	41,2	42,6	43,4	42,7	42,5	42,6
Stopa aktivnosti 15+	51,0	52,6	52,5	51,6	51,9	50,8	51,5	52,0	51,9	51,6	52,6

Napomena: Revidirani podaci za 2014. i 2015.
Izvor: RZS, ARS

Prema revidiranim podacima ARS, u 2015. u odnosu na prethodnu godinu stopa nezaposlenosti se smanjila za 1,5 pp, a stopa aktivnosti za 0,3 pp, dok se stopa zaposlenosti povećala za 0,5 pp. Stopa nezaposlenosti je ostala nepromenjena u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine i iznosi 19%, dok je za 2,3 pp manja u odnosu na isti kvartal 2014. Stopa nezaposlenosti u prvom kvartalu 2016. je veća u odnosu na prosek za 2015. koji iznosi 17,7%. Stopa zaposlenosti u prvom kvartalu 2016. godine iznosi 42,6%, i neznatno je veća u odnosu na prosek 2015. (42,5%)

i prosek 2014. (42%). Ukupan broj formalno i neformalno zaposlenih iznosi blizu 2,6 miliona što je manje u odnosu na prosek 2015, ali više nego u prvom kvartalu 2015. (2,5 miliona). Stopa aktivnosti je veća u prvom kvartalu 2016. u odnosu na isti kvartal 2014. i 2015, ali i u odnosu na prosek 2014. (51,9%) i prosek 2015. (51,6%).

Okvir 1. Zaposlenost u EU i Srbiji

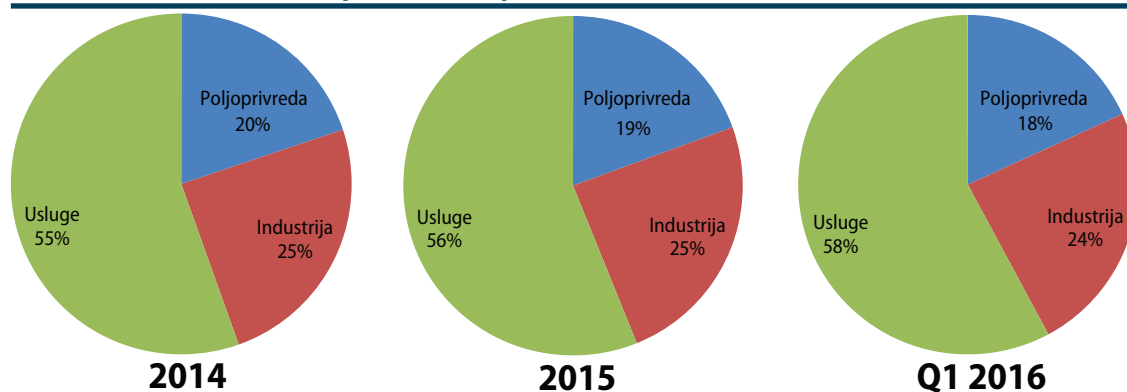
Ukupan broj zaposlenih (15+) u EU28 u 2015. je iznosio 221 milion, što predstavlja rast broja zaposlenih od 1,1% u odnosu na prethodnu godinu. Prosečna stopa zaposlenosti u 2015. u zemljama EU iznosila je 52,1%, pri čemu nema razlike u prosečnoj vrednosti starih članica (EU15) i novih članica (zemlje Centralne i Istočne Evopre). Ako pogledamo nove članice EU (Bugarsku, Hrvatsku, Republiku Češku, Mađarsku, Poljsku, Rumuniju, Estoniju, Litvaniju, Letoniju, Slovačku i Sloveniju), najniža stopa zaposlenosti je zabeležena u Hrvatskoj i iznosi 44,1%. Nešto veću, ali i dalje relativno nisku stopu zaposlenosti imaju Bugarska i Rumunija, 49,1% i 50,8%, respektivno. Stopa zaposlenosti u Srbiji iznosi 42,5%, što je za 1,6 pp manja u odnosu na Hrvatsku. Očekivano, najmanju stopu zaposlenosti u celoj EU ima Grčka, i ona iznosi samo 39%. Među novim članicama EU, najveću stopu zaposlenosti ima Estonija, koja iznosi 58,3%, što je čak 6,2 pp iznad proseka EU28. Da bi Srbija dostigla stopu zaposlenosti od 52% koliko iznosi prosek za EU28, pri nepromenjenom broju stanovnika 15+, broj zaposlenih treba da se poveća za 22,6%, odnosno broj zaposlenih bi trebalo da bude skoro 3,2 miliona, što predstavlja povećanje od 583 hiljade u odnosu na sadašnji broj formalno i neformalno zaposlenih. Kada bi i Srbija dostigla prosečnu stopu zaposlenosti u EU, to bi imalo za rezultat da se zaposli čak oko 80% od onih koji su sada prijavljeni na birou rada.

Napomena: Podaci za EU su sa EUROSTAT-a.

Promena sektorske strukture zaposlenih za 3 pp u korist sektora usluga u Q1 2016. u odnosu na 2014, dok je u istom periodu smanjeno učešće poljoprivrede za 2 pp.

Grafikon G3-1 prikazuje sektorsku strukturu zaposlenih prema tri osnovna sektora poljoprivreda, industrija i uluge za 2014, 2015. i prvi kvartal 2016. Možemo da vidimo da je došlo da blage promene sektorske strukture u korist sektora usluga. Učešće zaposlenih u poljoprivredi se smanjilo za 2 pp u Q1 2016. u odnosu na 2014, dok se učešće zaposlenih u sektoru industrije smanjilo za 1 pp u posmatranom periodu. U prvom kvartalu 2016. učešće zaposlenih u sektoru usluga iznosi 58%.

Grafikon G3-1. Struktura zaposlenih lica prema sektoru¹, u %, 2014-Q1 2016.

Izvor: RZS, ARS

¹ Sektor poljoprivrede obuhvata poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo, sektor industrije obuhvata rudarstvo, prerađivačku industriju, snabdevanje električnom energijom, gasom i parom, snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama i građevinarstvo, sektor usluga obuhvata trgovinu na veliko i malo, saobraćaj i skladištenje, usluge smeštaja i ishrane, informisanje i komunikacije, finansijske delatnosti i delatnosti osiguranja, poslovanje nekretninama, stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti, administrativne i pomoćne uslužne delatnosti, državna uprava i obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvo i socijalna zaštita, umetnost, zabavu i rekreaciju, ostale uslužne delatnosti, delatnost domaćinstva kao poslodavca, delatnost ekstrateritorijalnih organizacija i tela.

Objavljeni su revidirani podaci ARS o strukturi zaposlenih prema sektoru delatnosti za 2014. i 2015.

Ukupna zaposlenost je međugodišnje porasla za 0,6% (2015/2014), ali je pri tome došlo do relativno značajnih promena u strukturi zaposlenosti. Najveći rast broja zaposlenih od 31% je zabeležen u delatnosti usluga smeštaja i ishrane, gde se broj zaposlenih povećao za skoro 21 hiljadu. Ovakvo kretanje je najverovatnije posledica formalizacije, ali je u skladu i sa kretanjem realne stope rasta BDV-a u sektoru trgovine na veliko i malo, saobraćaja i skladištenja, usluge smeštaja i ishrane, koja je beležila pozitivne međugodišnje stope u svim kvartalima tokom 2014. i 2015. Pad broja zaposlenih primetan je u sektorima koji karakteriše dominantno prisustvo države, kao što su snabdevanje električnom energijom, gasom i parom, snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama, rudarstvo, državna uprava, odbrana i obavezno socijalno osiguranje, umetnost, zabava i rekreacija. S druge strane, sektor obrazovanja i zdravstva beleže rast broja zaposlenih, ali je taj rast skroman, 0,6% i 1%, respektivno, pa bi se mogao objasniti rastom zaposlenosti u privatnim segmentima ovih sektora. Pad broja zaposlenih od 10% zabeležen je u sektoru delatnost domaćinstva kao poslodavca, što takođe može biti posledica formalizacije zaposlenosti u drugim sektorima. Ukupan broj zaposlenih u industriji iznosi 616 hiljada, dok zaposlenih u industriji bez građevinarstva ima 510 hiljada u Q1 2016. U 2015. godini, u industriji je radilo ukupno 630 hiljada radnika, od čega u industriji bez građevinarstva broj zaposlenih je iznosio 513 hiljada. Učešće zaposlenih u prerađivačkoj industriji u ukupnoj industriji iznosi 64% u 2014. i 66% u 2015. Objavljeni su revidirani podaci o strukturi zaposlenih prema sektoru delatnosti za 2014. i 2015, što je od velikog značaja za detaljniju analizu zaposlenosti².

Primetno smanjenje broja zaposlenih u sektorima koji pretežno pripadaju javnom sektoru.

Delatnost usluga smeštaja i ishrane je zabeležila veliki rast broja zaposlenih u 2015. u odnosu na 2014.

Neformalna zaposlenost opada.

Neformalna zaposlenost ima trend pada. U prvom kvartalu 2016. godine, broj neformalno zaposlenih je iznosio 522 hiljade, što je za dve hiljade manje u odnosu na prosek prethodne godine. U 2015. u odnosu na prethodnu godinu broj neformalno zaposlenih je smanjen za 19 hiljada lica, odnosno za 3,4%. S druge strane, broj formalno zaposlenih je povećan za 33 hiljade u 2015. u odnosu na 2014, odnosno za 1,7%. Iako se ukupna zaposlenost povećala za skromnih 0,6% (2015/2014), vidimo pozitivne promene u strukturi zaposlenosti, jer se neformalna zaposlenost smanjila, a povećala formalna zaposlenost.

Stopa neformalne zaposlenosti bez poljoprivrede iznosi 8,3% u Q1 2016, znatno manja od ukupne stope neformalne zaposlenosti od 20,3%.

U saopštenju ARS br. 141, pored dosadašnjih podataka o neformalnoj zaposlenosti, prikazani su i podaci o neformalnoj zaposlenosti u sektoru poljoprivrede i van sektora poljoprivrede, gde zaposlenost u poljoprivredi podrazumeva ceo sektor delatnosti poljoprivrede, šumarstvo i ribarstvo i deo sektora domaćinstva koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe koji se odnosi na poljoprivredu. Stopa neformalne zaposlenosti bez poljoprivrede predstavlja udeo neformalno zaposlenih čija je delatnost ne-poljoprivredna u ukupnoj zaposlenosti van poljoprivrede. Stopa neformalne zaposlenosti u svim sektorima iznosi 20,3%, dok je stopa neformalne zaposlenosti bez poljoprivrede 8,3% u Q1 2016. Učešće neformalno zaposlenih u poljoprivredi u ukupnom broju neformalno zaposlenih iznosi 67% u prvom kvartalu 2016. Iako zaposlenost u poljoprivredi ima najmanje učešće u ukupnoj zaposlenosti (Grafikon G3-1), dve trećine neformalne zaposlenosti se nalazi u sektoru poljoprivrede³. Stopa neformalne zaposlenosti u Q1 2016. je neznatno manja u odnosu na 2015. (za 0,1 pp), a za 0,9 pp manja u odnosu na 2014.

Dve trećine neformalne zaposlenosti se nalazi u sektoru poljoprivrede.

Promena metodologije ARS doprinela je i preciznijoj oceni formalne zaposlenosti.

Poslednja izmena metodologije ARS daje bolju ocenu formalne zaposlenosti, koja ima manje odstupanje u odnosu na registrovanu zaposlenost prema Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja (CROSO). U tabeli T3-2 prikazani su revidirani podaci formalne zaposlenosti iz ARS za 2014. i 2015. i podaci registrovane zaposlenosti CROSO.

Manja odstupanja ocene formalne zaposlenosti ARS i registrovane zaposlenosti CROSO.

Tabela T3-2. Formalna zaposlenost (ARS) i registrovana zaposlenost (CROSO), 2014 - 2015.

	2014	2015
ARS	2.017	2.050
CROSO	1.845	1.996

Izvor: RZS, ARS i CROSO

² Podaci o strukturi zaposlenih prema sektorima delatnosti će se objavljivati samo na godišnjem nivou.

³ Ovo učešće bi bilo nešto manje ukoliko bi isključili sektor domaćinstva koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe koji se odnosi na poljoprivredu, odnosno ukoliko bismo samo obuhvatili sektor delatnosti poljoprivrede.

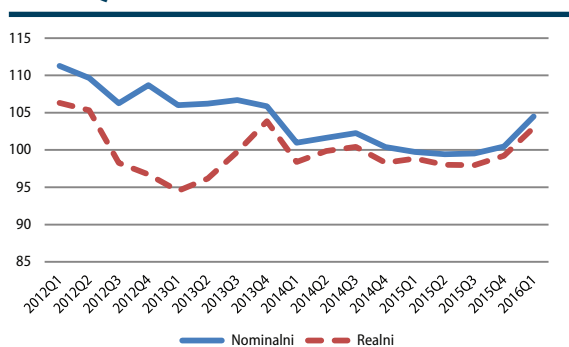
Generalno, ocenjujemo da su revidirani podaci o tržištu rada za period 2014. - prvi kvartal 2016. godine pouzdaniji, bolje usklađeni sa makroekonomskim i fiskalnim podacima i administrativnim evidencijama o broju zaposlenih. Poređenjem korigovanih, sa prethodno objavljenim podacima za period 2014-2015. potvrđuje opravdanost kritike verodostojnosti podataka o tržištu rada u prethodnim brojevima QM-a. Ponovo, skrećemo pažnju na važnost revizije podataka o tržištu rada za period 2009-2013, jer su postojeći podaci u dubokom neskladu sa ostalim makroekonomskim i fiskalnim podacima, pa su stoga neupotrebljivi kako za kreiranje ekonomske politike, tako i za analizu.

Zarade

I nominalni i realni rast zarada u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Neto zarade su nominalno porasle za 4,5%, dok realni rast iznosi 3% u prvom kvartalu 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Nakon nekoliko kvartala međugodišnjeg i nominalnog i realnog pada zarada tokom 2015, u prvom kvartalu 2016. dolazi do promene trenda. Na grafikonu G3-2 predstavljeno je kretanje indeksa nominalnih i indeksa realnih neto zarada. S obzirom na projektovane stope rasta BDP-a u 2016. godini, očekujemo da će se pozitivni trend kretanja zarada nastaviti i u sledećim kvartalima.

Grafikon G3-2. Kretanje nominalnih i realnih prosečnih zarada, međugodišnji indeksi, Q1 2014 - Q1 2016.

Izvor: RZS

Rast zarada nakon uzastopnog međugodišnjeg pada u svim kvartalima tokom 2015.

Nastavljen je trend rasta zarada u privatnom sektoru, a pridružio se i sektor države.

Većina delatnosti beleži međugodišnji rast desezoniranih realnih neto zarada.

Očekujemo da će se trend rasta zarada nastaviti i u narednim kvartalima.

Većina delatnosti beleži međugodišnji rast desezoniranih⁴ realnih neto zarada. Delatnosti koje beleže pad zarada su: snabdevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti, građevinarstvo, državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje, umetnost; zabava i rekreacija. Pad desezoniranih realnih neto zarada u pomenutim sektorima se kreće u intervalu od 0,4% do 1,5%. Rast zarada u zdravstvu i obrazovanju od 0,4% u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine posledica je nominalnog rasta zarada u pomenutim sektorima od januara 2016. Tokom sva četiri kvartala 2015. godine, zdravstvo i obrazovanje beleže

međugodišnji pad desezoniranih realnih neto zarada, usled smanjenja zarada u dominantnom državnom segmentu ovih delatnosti u okviru procesa fiskalne konsolidacije. Promena trenda kretanja zarada u Q1 2016. u zdravstvu i obrazovanju posledica je i smanjene osnovice za poređenje. Najveći rast desezoniranih realnih neto zarada zabeležen je u sektoru administrativne i pomoćne uslužne delatnosti, i iznosi 13,5% u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Realna stopa rasta BDV-a u posmatranom periodu iznosi skromnih 0,4% za sektor stručne, naučne, tehničke, administrativne i druge pomoćne aktivnosti. Zarade u građevinarstvu su zabeležile međugodišnji pad od 1,5%, dok je realna međugodišnja stopa rasta BDV-a impresivnih 15%. Tokom sva četiri kvartala 2015. zarade u građevinarstvu su rasle, u prva tri kvartala međugodišnja stopa rasta je bila preko 10%. Negativna vrednost realne stope rasta BDV-a je zabeležena jedino u sektoru poslovanja nekretninama, dok su zarade međugodišnje porasle za 0,5%. Rudarstvo je ostvarilo rast zarada od 6%, prerađivačka industrija beleži rast zarada od 4,7%, dok je realna stopa rasta BDV-a u prerađivačkoj industriji, rudarstvu i ostaloj industriji 6,6% u Q1 2016. u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Možemo zaključiti da je međugodišnji rast zarada u Q1 2016. koji je zabeležen u većini delatnosti u skladu sa pozitivnim realnim stopama rasta BDV-a u posmatranom periodu.

⁴ Zarade za sektor D - Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija nisu desezonirane, jer ne ispoljavaju sezonski karakter.